

I UVODNI I METODOLOŠKI DIO

1. UVOD

Razmatranje pojma međunarodnih ugovora i promjenjenih okolnosti zahtjeva i razmatranje osnovnih pojmova vezanih za međunarodno javno pravo. Savremeno međunarodno javno pravo doživjelo je transformaciju u smislu povećanja oblasti koje je uvrstilo u svoj korpus. Tvorac naziva međunarodno javno pravo je Đeremi Bentam. Tradicionalne definicije međunarodnog prava ističu da ono reguliše pravne odnose između suverenih država. Dok, novije definicije ukazuju na to da međunarodno javno pravo obuhvata ne samo odnose između država, jer uključuje međunarodne orgnizacije, čovjeka-pojedinca, te multinacionalne korporacije i druge entitete za koje se smatra da posjeduju međunarodnopravni subjektivitet.

Rukovodeći se realnim stanjem Američki institut za međunarodno pravo 1987.god. iznosi shvatanje da se međunarodno pravo sastoji od pravila i principa čija se opšta primjena odnosi na države i međunarodne organizacije i njihove odnose i interese, ali takođe i na njihove odnose sa pojedincima. Možemo reći da međunarodno javno pravo obuhvata ne samo tradicionalne odnose država u međunarodnoj zajednici, već i odnose međuvladinih organizacija i međunarodne korporacije. Postoji podjela međunarodnog javnog prava na: međunarodno i unutrašnje pravo. Međunarodno javno pravo proučava pravila koja se bave pitanjima odnosa subjekata u međunarodnoj zajednici, a unutrašnje pravo se bavi pitanjima statusa pojedinaca, preduzeća, raznovrsnih entiteta i drugih instituta unutar svake pojedine države.

Sa stanovišta stvaranja prava, nije moguće smatrati međunarodno javno pravo kao sasvim izgrađen i potpuno dovršen sistem. Međunarodna zajednica nema ustav koji bi se mogao smatrati osnovnim izvorom prava. Ne postoji opšte prihvaćena saglasnost o tome šta se podrazumijeva pod materijalnim izvorima međunarodnog prava. Postoji podjela na materijalne i formlane izvore prava. Materijalnim izvorima bavi se opšta teorija države i prava, dok su jedino formalni izvori predmet bavljenja međunarodnog javnog prava.¹

Moderno međunarodno pravo sastoji se od konvencija međunarodnog običajnog prava. Legislativne konvencije ugovori imaju veoma značajnu ulogu u stvaranju prava i uslijed toga takođe imaju veliku ulogu u počecima transformacije međunarodnog prava u jedan dinamičniji i potpuniji sistem.

Opšta pravna načela imaju gotovo marginalnu ulogu kao izvor prava. Forme-pravni akti predstavljaju volju koja je izražena i pripada kategoriji formalnih izvora međunarodnog javnog prava.²

---

¹ Andrassy J., Međunarodno javno pravo, Zagreb 1975., str.14-15.

² Etinski R., Međunarodno javno pravo, Novi Sad 2004., str.23-24.

1.1. Problem istraživanja

Za pravilno određivanje polazišta za rješavanje problema, potrebno je poći od osnovnih pojmova koji su vezani za državu i promjene, političke ili teritorijalne, koje se tiču države. Da bi utvrdili osnovna polazišta za rješavanje problema, koji je tema ovog rada, moramo poći i od osnovnih međunarodnih pojmova vezanih za državu i promjene (političke i teritorijalne), koje se tiču države.

Osnovni elementi potrebni za nastanak države su: određena teritorija (područje), stanovništvo i organizacija vlasti nezavisna od druge države. Organizacija vlasti mora biti efektivna, što je dio suverenosti države. Suverenost je svojstvo državne vlasti koja je oličena u vrhovnim državnim organima, a koji su ti organi, zavisi od samog političkog oblika države i sistema, koji je na vlasti. Postoji razlika u pojmovima kontinuiteta i sukcesije države.

Suverenitet države, nezavisnost i osobenost države, ne zavise samo od rješavanja prethodno pomenute dvije ustanove, već i od njenog uključenja u moderno društvo i dostizanja kontinuiteta sa članovima svijetske zajednice. Problem je u kojoj mjeri promjenjene okolnosti utiču na primjenu i punovažnost međunarodnih ugovora.

1.2. Cilj istraživanja

Definisanje polazišta za rješavanje problema primjene međunarodnih ugovora u slučaju nastupanja promjenjenih okolnosti. Zadatak međunarodnih organizacija je utvrđivanje i određivanje pravila, što je zadatak međunarodnih organizacija.

1.3. Rješavanje problema i postavljanje hipoteze

Možemo reći da je obim primjene stranog prava u jednoj državi, znatno ograničen javnim poretom države. U kojoj će mjeri jedna država dozvoliti primjenu stranog prava, zavisi od definisanja samog javnog poretka. Za rješavanje pitanja državljanstva, međunarodnih ugovora, stečenih prava, retroaktivnosti zakona, garancija država i banaka, kao i tzv. "deobnog bilansa" između država, u ovakvim uslovima, ne može biti, ukoliko nije izgrađen cijelokupni sistem međunarodnog privatnog prava. Prema tome, deobni bilans je dogovor legitimnih organa dvije države o načinu i elementima izvršenja diobe imovine, o čuvanju arhiva, pitanje povlačenja granica i drugih značajnih pitanja.

Kada je riječ o rješavanju javnopravnih pitanja, promjene suverenosti u jednoj državi, možemo reći da dolazi do problema, koji se tiču samog pojedinca, samog državljanina jedne države. Prema tome, potreban je veliki broj instituta da bi objasnili položaj fizičkih i pravnih lica u uslovima promjene suvereniteta. Javlja se pitanje sukoba zakona i pitanja koja proizlaze iz sukoba zakona u takvim uslovima.

Pitanja koja se tiču rješavanja sukoba između zakona i pitanja, možemo podijeliti u 4 grupe:

1. Osnovi i razlozi postojanja brojnih slučajeva sukoba zakona na različitim nivoima;
2. Vrste i oblasti sukoba zakona, kako na međunarodnom, tako i na unutrašnjem planu pojedinih oblika složenih država, kao što je, npr. federacija;
3. Problemi rješavanja sukoba zakona, i posebno pitanja kolizionih normi;
4. Pitanja pravno-političkog karaktera, i načini otklanjanja ili spriječavanja sukoba zakona.

Možemo reći da kada postoji sukob zakona, nužno je da države, koje imaju međusobne odnose i saradnju, rješavaju ista pravna pitanja na različite načine. U slučajevima u kojima se mijenja koliziona norma, mijenja se mjerodavno pravo, javni poredak, a u našem slučaju i suverenitet, javlja se mobilni sukob zakona. Međunarodni ugovori koji se zaključuju između država nijedna država ne bi smjela raskinuti, na osnovu klauzule rebus sic stantibus, da jednostrano raskine ugovor, nego bi imala pravo da traži reviziju formalnim putem.

Svaki građanskopravni odnos u promjenjenim okolnostima treba vezati sa rješavanjem pitanja statusnih odnosa, prije svega sa sukobom državljanstva i državne pripadnosti pravnih lica, zatim sa rješavanjem pitanja nepokretnosti, pitanja naslijeđivanja, ugovornih i vanugovornih odnosa. Kvalifikacija i pitanje promjene okolnosti, rješava se po pravilu *lex fori*, ali postoje i izuzeci.

Politika sukoba zakona ne prati politiku međunarodnog prava. Kada je riječ o tzv. "presuđenim stvarima", u slučaju promjene okolnosti suvereniteta jedne države, trebalo bi odrediti kako stranke mogu da zaštite svoje interese, da li institutima revizije ili pomoću zahtjeva za obnovu postupka. U ovom slučaju zahtjev za obnovu postupka bio bi efikasniji, jer bi sa promjenom suverenosti nastala jedna nova situacija, jedna nova činjenica, a tada bi jedino došlo u obzir pomenuto procesno sredstvo. Prema tome javlja se prepreka, koja se ogleda u tome što međunarodnopravni propisi, koji bi se primjenili u tim obnovljenim parnicama, nemaju povratnu snagu. Pitanje uređenja državljanstva je pitanje koje reguliše država, međutim to pitanje nije samo unutrašnje, jer je međunarodno pravno značajno sa stanovišta sukcesije. Pravo državljanstva se uređuje pravom država sukcesora i države prethodnice. Možemo reći da pravo države prethodnice utvrđuje da li njeni bivši državljani mogu ili ne zadržati ranije državljanstvo.³

Za određivanje hipoteze rada, možemo reći da država sukcesor propisuje uslove pod kojima se novo državljanstvo dobija. Državljanstvo se mijenja sa promjenom suvereniteta na određenoj teritoriji. Problem bi se mogao javiti kada na ovim prostorima treba dodijeliti državljanstvo licima rođenim u inostranstvu od roditelja koji su državljani bivše države. Ti problemi se mogu djelimično riješiti pomoću konstrukcije dvojnog državljanstva. Neke države predviđaju da se novo državljanstvo dobija automatski. Pravo državljanstva se uređuje pravom država sukcesora i države prethodnice, a pravo države prethodnice utvrđuje da li njeni bivši državljani mogu ili ne zadržati ranije državljanstvo.

---

³ Radivojević Z., Međunarodno javno pravo, Beograd 2005, str.213-214.

Drugi predviđaju opciju da zadrže jedno od njih (države predhodnice ili države sukcesora). Zbog rješavanja ovih problema donijeta je Konvencija o smanjenju lica bez državljanstva 1961.godine u kojoj se predviđa da se prilikom promjene suvereniteta na nekoj teritoriji mora voditi računa da bude što manje lica koja bi ostala bez državljanstva.⁴ Osnovni problem je to što u uslovima neposredne međunarodne razmjene, i u promjenjenim okolnostima, kao što je promjena suvereniteta, ne učestvuju suvereniteti, već pojedinci. Za primjenu normi međunarodnog privatnog prava ili sukoba zakona dovoljno je postojanje stranog elementa, ali možemo to posmatrati i šire, potrebno je postojanje različitih država i različitih privatnih prava.

Prema tome možemo reći da je međunarodno privatno pravo - pravo individua, fizičkih i pravnih lica, i da je to osnovna razlika od međunarodnog javnog prava, koje rješava odnose država kao entiteta, objašnjava kolizionu normu kao "tačku vezivanja", odnosno kao normu, koja će u datom odnosu izabrati činjenicu, i staviti je u prostor i vrijeme. Do promjene suvereniteta može da dođe na različite načine: raspadom država, aneksijom, inkorporacijom i sl. Najčešće se polazi od teritorijalnih promjena i uticaja na građanskopravne odnose lica u pitanju.

II DRUGI DIO

1. POJAM MEĐUNARODNIH UGOVORA

Međunarodni ugovori imaju različite funkcije i namjenu u međunarodnoj zajednici. Međunarodni ugovori mogu biti ustavi međunarodnih organizacija, mogu biti izvor opšteg međunarodnog prava i mogu se upotrebljavati za regulisanje različitih odnosa koji su značajni za međunarodnu zajednicu. Tu spadaju transferi teritorija, komercijalne ekonomske relacije, rješavanje sporova, zaštita ljudskih prava, garancija investicija, zaštita od dvostrukog oporezivanja itd. Termin ugovor koji se upotrebljava na međunarodnom planu ustvari označava međunarodne sporazume nezavisno od toga da li su imenovani kao konvencije, sporazumi, deklaracije, akti, paktovi, čarter protokoli i drugo.

Međunarodno ugovorno pravo je dio međunarodno javnog prava koji se bavi ugovorima. U međunarodnoj zajednici zaključen je veliki broj međunarodnih ugovora na osnovu kojih se formiralo savremeno međunarodno ugovorno pravo. To pravo regulisala je Bečka konvencija o pravu ugovora iz 1969.godine. Veliki broj država ratifikovao je Bečku konvenciju.

Države koje su ratifikovale Bečku konvenciju, izjavile su da najveći dio njenih odredbi potiče iz običajnog ugovornog prava, uslijed toga, obavezna je i za njih nezavisno od toga što je nisu ratifikovale. Bečka konvencija je potpisana 23.maja.1969.godine. a stupila je na snagu 27. januara.1980. godine. Bečka konvencija sadrži veliki broj opštih odredbi o ugovorima i veliki broj odredbi manje opštosti.

---

⁴ Janković B., Međunarodno javno pravo, Beograd 1975., str.78-79.